

L'autogestió: utopia i desengany

JOAN CARLES CLARÓS, VÍCTOR SAURA i XAVIER VILÀ

Arribat l'any 80, la situació econòmica del “Brusi” és agònica. L'amo del diari, Josep Maria Santacreu, frisa per desfer-se'n, després d'uns anys en què tot el relacionat amb el “Diario” només li havia portat maldecaps. Ni guanys econòmics, ni tan sols avantatges polítics. A la redacció les coses no van gaire millor. Els periodistes de base, un grapat de joves idealistes, encara no han paït l'experiència que suposa veure's comandats per un dels equips directius més demagogs i anti-informatius que ha existit mai a la història de la premsa barcelonina, el de l'ultradretà andalús Julio Merino. Tot, per quatre rals com a sou. A tallers, la mala maror ve encara de més lluny, sempre degut a conflictes laborals. Santacreu vol vendre i desfer-se d'una empresa que l'havia de catapultar com a polític durant la transició, però que finalment tan sols li havia donat fama de negat absolut com a empresari de premsa. Dos grups, Edica i Grupo Z, estudien la possibilitat de fer-se amb el “Brusi”, però la situació és tan caòtica —els deutes pugen als 500 milions de pessetes— que es fan enrera. A Santacreu no li queda altre remei que presentar la suspensió de pagaments i tancar el diari el juny del 80. Quatre mesos més tard, l'administrador judicial, Jaume Salat Mejías, respon a les demandes dels treballadors en atur, als quals se'ls havia ofert el patrimoni del diari com a garantia pels salaris que se'ls hi devien, i es

decideix a deixar-los tornar a fer sortir el “Brusi” al carrer.

Il·lusió, ignorància i indefinició

S’inicia d’aquesta manera l’anomenada etapa “autogestionària” o “corporativista” del “Diario de Barcelona”. I s’inicia, primer, de forma molt improvisada (tan sols es van fer dos números zero), cosa que repercutirà en la indefinició inicial del producte; i, segon, amb un gran desconeixement per part de la majoria dels treballadors del que significava la fórmula autogestionària, la qual cosa acabarà repercutint negativament en l’endèmica desconfiança mútua que existia entre els tallers i la redacció. De fet, a Espanya, en el camp periodístic, tan sols el “Correo de Pontevedra” havia intentat una experiència similar, i no sota els mateixos paràmetres que ho farà el “Diari”.

El “Brusi” autogestionari va néixer sense una concepció de fons definida. “No teníem clar” —explicarà anys més tard el primer director, Juan Manuel Blanco— “quin tipus de diari volíem. Ja teníem prou problemes per aconseguir el paper”. Tot es va fer molt de pressa. El sistema autogestionari adoptat pels homes i dones del diari es basava en l’experiència del rotatiu francès “Liberation”, en el que, a més de la propietat dels mitjans de producció per part dels treballadors, es creia que la forma d’impedir que s’acabés formant una “tecnoestructura” era descentralitzant al màxim els diferents departaments del diari; és a dir, donant la màxima autonomia a redacció, tallers i administració.

El 21 d’octubre de 1980, així doncs, el “Brusi” torna a aparèixer als quioscs sota la direcció de Juan Manuel Blanco, que havia estat escollit a mà alçada per l’assemblea de treballadors, ja “de facto” els nous amos de l’arxiu, capçalera i maquinària, a més del que quedava de l’històric edifici del carrer Muntaner (és a dir, un petit bloc al que s’accedia pel passatge de la Mercè).

S'intenta, d'entrada, buscar un lector amb un perfil jove i d'esquerres, i es fa una campanya publicitària en cartells i en mitjans audiovisuals sota l'eslògan "Ahora nos interesa a todos". El primer número surt amb una portada que vol imprimir un caràcter d'independència de qualsevol mena d'opció política. La nova filosofia del diari la descriu el tradicional "Delantal del Brusi", ara redactat en català: "Ens comprometem a entregar una informació entesa com un bé cultural i no com una indústria (...) Ens comprometem a fer un diari que tregui responsablement a la llum les injustícies i els escàndols ocults". Tot i la incertesa de la situació, doncs, el romanticisme autogestionari i la creença en la possibilitat de fer un diari realment independent, provoquen —també com a qualsevol nou projecte— un optimisme notori, cosa que d'antuvi originarà un desajust exagerat entre les tirades i les vendes reals.

Els darrers mesos de l'any 80, per tant, vindran marcats per l'escassa difusió del diari. A poca difusió, encara més poca progressió financera, i menys encara remuneració econòmica. Això provocarà que els treballadors hagin de buscar feines per altres bandes i impedirà que s'hi dediquin plenament, la qual cosa a la vegada repercutirà en la baixa qualitat del producte i en la moral dels treballadors. Un cercle viciós. El descens general no trigarà gaire en fer-se palès.

La difusió —fora del control de l'O.J.D.— és patètica. A la seva tesi de llicenciatura, Blanco i Francisco Martínez Esquivel (un altre d'aquests joves idealistes), ambdós membres del comitè d'empresa durant algun temps, xifren les vendes diàries d'aquests primers mesos en prop de 7.000 exemplars, que aniran remuntant durant l'any 81 fins a situar-se en una mitja d'uns 9.000-10.000, punt que marcarà el nivell més alt de vendes de l'era autogestionària. Altres estimacions, com la feta pel primer número de la revista "Anàlisi" per Miquel de Moragas i Josep Gifreu o la de Josep Maria Huertas al nú-

mero 16 de “Capçalera”, coincideixen amb aquestes dades.

La impossibilitat d'assolir una parcel·la dins el mercat periodístic català es degué no només a la manca d'un producte de qualitat, sinó al fenomen de la consolidació d'una nova premsa a Barcelona i la crisi dels vells diaris. És durant aquests anys de transició quan nous diaris abanderats dels aires de la democràcia com “El Periódico”, l’“Avui” o “El País”, comencen a captar lectors d'altres en plena decadència, com “El Noticiero Universal”, “El Correo Catalán”, els diaris del grup Mundo, els de la premsa del “Movimiento”, o el mateix “Diario de Barcelona”. Tots acabaran caient. Tant sols “La Vanguardia” n'és l'excepció.

El consell de les disputes

Dins d'aquest entorn, la poca exitosa marxa del diari es va traduir en contínues desavinences dins la mateixa redacció, de les quals en va ser constant la protagonitzada entre redactors amb experiència, que, encara que poc, cobraven quelcom, i els col·laboradors, estudiants de periodisme que treballaven sense cobrar. Per tal d'evitar baralles, es va inventar un òrgan destinat a controlar tot allò relacionat amb els aspectes econòmics i laborals: el Consell del Diari. Però, en realitat, les va incrementar. Aquest Consell l'havien de formar vuit membres, amb veu i vot, i tres amb veu però sense vot, aquests darrers representants dels col·laboradors. A banda d'aquesta discriminació, les divergències d'idees entre els propis “consellers de primera” van fer del Consell un aparell de destrucció de totes les iniciatives que s'intentaven posar en marxa. Les tensions van anar augmentant, fins el punt que Blanco reconeix que es veia impotent per controlar el personal, que no complia l'horari establert o, simplement, no es presentava a treballar.

Finalment es decidirà la celebració d'unes eleccions per

tal d'escollir un nou Consell. Pitjor encara el remei que la malaltia. Dues postures eren majoritàries en el si del diari; d'una banda els anomenats "progressistes" liderats per Blanco, que defensaven els drets dels col·laboradors i un caliu catalanista d'esquerres, i de l'altre, els "corporativistes", majoritàriament personal de tallers i dirigents del Sindicat de Treballadors de Premsa de Barcelona (que, de fet, era al "Brusi" l'únic lloc on encara tenien certa força). La candidatura corporativista va guanyar les eleccions per dos vots de diferència, cosa que va comportar la immediata dimissió de Blanco, que és substituït pel fins aleshores subdirector Lluís Llobet Solà, escollit directament per l'administrador Salat Mejías.

El director que no creia en l'autogestió

La nit abans de la diada de Sant Josep de 1981, Llobet, el director autogestionari que més temps durarà (20 mesos) agafa les regnes del diari. El nou director està molt vinculat al Partit dels Socialistes de Catalunya, per la qual cosa la seva etapa, sense trencar amb l'anterior, es veurà marcada per un caire polític marcadament pro-socialista. S'ha acabat la premsa independent. Aquest canvi de línia editorial tampoc no resoldrà els problemes de vendes; ans al contrari, ja que aquestes aniran baixant paulatinament fins a voltar els 5.000 exemplars diaris de mitja durant l'any 82. Aquesta delicada situació econòmica, unida al desencís dels treballadors, va provocar dos intents de subhasta de la capçalera (l'un a l'agost i l'altre a l'octubre d'aquell mateix any), subhastes que finalment no van ser possibles degut a què no es va reunir el milió de pessetes necessari per licitar-les.

Llobet, no creu en els ideals autogestionaris. Durant aquests mesos es suprimeixen les assemblees setmanals, així com la transparència financera que s'havia establert al principi de l'autogestió. Llobet, que portava al diari tant temps

com Blanco o Martínez Esquivel (és a dir, des de finals del 77, poc després d'acabar la carrera), sempre havia estat partidari de trobar un empresari sòlid que es fes càrrec del diari. Per a ell, igual que per als treballadors que el recolzaven, l'autogestió no era més que una etapa transitòria, en espera de l'arribada del grup multimèdia o del magnat totpoderós que reconvertís el "Diario de Barcelona" en un periòdic regit per uns cànons més habituals; l'autogestió no era sinó "l'únic camí viable que els va oferir les circumstàncies".

La consumació de l'autogestió arriba amb un diari moribund

El 16 de gener de 1983, Llobet és substituït per Santiago Vilanova, que és escollit com a nou director en unes eleccions entre tots els treballadors. Vilanova havia estat relacionat amb el "Brusi", d'una o altra manera, des que era pràcticament un nen. Durant un temps, havia estat redactor, sota les ordres de Josep Pernaut i Tristán La Rosa, i els darrers temps hi havia tornat a col·laborar assíduament. El nou director és un enamorat del "Liberation" francès, i és precisament aquest model de diari, tant pel que fa al seu contingut i forma com a la seva gestió, en el que intentarà convertir el "Brusi". Sense èxit, però. Tot i que les idees sobre la manera de fer un diari de Vilanova probablement tindran més consistència que les dels seus predecessors, el "Brusi" estava mort; dat i beneït.

Formalment, el diari dóna un gir estètic, suprimint, per exemple, l'escut de la ciutat de la capçalera (cosa que va crear no poca polèmica). Ideològicament, també ho fa. A partir d'ara es tractaran temes menys de moda en aquella època, com l'ecologisme, el feminisme o l'anti-militarisme, temes que pretenen interessar un públic jove il·lustrat i d'esquerres. També intentarà fer un periodisme de grans firmes, i en aquest sentit va fitxar alguns periodistes amb cert renom, pe-

riodistes que tanmateix van aguantar poc temps degut en molts casos a la manca del pagament acordat. No hi ha res a fer; les vendes giren entorn els 2.000 exemplars.

És durant aquest temps quan es consuma l'autogestió. “Barcelonesa de Publicaciones, S.A.” ven, per 800.000 pessetes, part de les seves propietats als treballadors als que els hi devia diners —que no eren tots els que treballaven en aquell moment, sinó els que ho feien quan el diari fa la suspensió de pagaments—. Aquests treballadors fundaran l'empresa Publiagraf, S.A.L., també autogestionada, i es repartiran equitativament les accions.

Les dificultats econòmiques es fan encara més paleses a partir del quart mes de direcció de Vilanova, quan el Govern decideix no concedir més crèdits a les cooperatives laborals. Vilanova veu, com ho havia fet abans Llobet, que l'única forma de salvar la situació és vendre, i a tal efecte endega una sèrie de contactes amb figures de la política catalana com Pasqual Maragall i Raimon Obiols, converses tant intenses com poc fructíferes. Posteriorment, algunes informacions publicades enfrontarien Vilanova amb el PSC, com ho farien altres amb Convergència i Unió. Tampoc això ajudaria a la supervivència d'un “Brusi” moribund.

El 22 de març de 1984 surt el darrer número del “Diari de Barceloná” del període autogestionari. “Papelera Española” va decidir deixar de subministrar paper, malgrat que es pagava a tres mesos vista i, segons Vilanova, no hi havia cap deute pel mig. Vilanova continuarà durant un temps intentant contactar amb empresaris d'un i de l'altre bàndol per tal de revifar la flama, però és inútil. Acabarà presentant la dimissió poc temps després de què sigui finalment l'Ajuntament de Barcelona qui el compri (capçalera i arxiu) per menys de 30 milions de pessetes. L'utopia s'ha acabat. ■

Obres de referència:

BLANCO, J. M. i MARTÍNEZ, F., *Diario de Barcelona, de la crisis a la ¿autogestión?*, tesi de llicenciatura, UAB, 1982.

COL·LECTIU PERIODÍSTIC, *Cinc mesos d'autogestió del "Brusi"*, Facultad de Ciencias de la Información, UAB.

SAURA, V., CLAROS, J. C. i VILA, X., *La crisi d'identitat del "Brusi"* (pròximament es publicarà a la col·lecció "Vaixells de Paper").